

Віктор АНДРУЩЕНКО

доктор філософських наук, професор,
академік НАПН України,
член-кореспондент НАН України,
ректор Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова,
Президент асоціації ректорів педагогічних
університетів Європи, головний редактор
часопису (м. Київ)

Ключові слова: людина, освіта, кон-
ституція, порядок, норми та цінності.

*Аналізується конституційний
процес педагогічного простору
Європи, який знаменує прийняття
стратегічного документу –
Педагогічної конституції
Європи. Підкреслюється
значення і роль створення
духовно-аксіологічної платфор-
ми для формування нового вчителя
об'єднаної Європи XXI століття.*

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ
ПРОЦЕС У ГАЛУЗІ
ОСВІТИ:
СТРАТЕГІЧНЕ
РІШЕННЯ**

© Андрущенко В., 2013

ещодавно у старовинному ні-
мецькому місті Франкфурт-
на-Майні відбувся Другий
форм ректорів педагогічних
університетів Європи, де бу-
ла прийнята «Педагогічна
Конституція Європи». Ця подія має не-
пересічний характер. Разом з тим, вона не
є винятком чи одноразовою акцією. Це –
логічне продовження педагогічних ініціа-
тив, унесених Міністерством освіти і науки
України в останні роки щодо модернізації
європейського освітнього простору. Мова
йде про ініційований нашим міністром фун-
даментальний Проект «Школи XXI століт-
тя: Київські ініціативи»; програму взаємо-
дії столичних Управлінь освіти європей-
ського простору; низку широкоформатних
проектів міжнародного штибу тощо. Акаде-
мічний Форум, участь у якому взяли ректо-
ри університетів і зацікавлені особи 11 країн
Європи, затвердив документ стратегічного
значення – аксіологічну платформу підго-
товки Нового вчителя для об'єднаної Євро-
пи XXI століття. Цінності, задекларовані
в ньому, мають загальнолюдське значення
й однаково потрібні народам і країнам єв-

ропейського простору. Документ отримав амбітну назву: «Педагогічна Конституція Європи». Він встановлює принципи узгодженої трансуніверситетської політики, регламентує педагогічну діяльність і визначає загальний механізм підготовки педагогічних кадрів. На його основі ми маємо намір готувати вчителя, який виховає нові покоління європейців, здатних жити у спільному Європейському Домі в повазі, порозумінні і співпраці на основі таких загальнолюдських цінностей, як демократія і права людини, миролюбство і екологічна безпека, солідарність і т.п.

Характерним є те, що уявлення про гуманістичні основи педагогічної освіти європейського простору сформувались ще в епоху античності. Їх загальнолюдський зміст шліфувався в процесі сходження країн Європи сходами прогресу. Кожна з наступних історичних епох послідовно формувала модель педагогічної освіти як освіти гуманістичної, креативної, людино- і культуротворчої. Необхідно віддати найвищу шану славетним педагогам, мислителям, подвижникам освітньої справи, що у ході історичного розвитку сформували спільну платформу цінностей, актуальну для всіх країн і народів європейського континенту та і всього світу. Серед них – Ян Амос Коменський, Вільгельм фон Гумбольдт, Януш Корчак, Джон Локк, Антон Макаренко, Марія Монтессорі, Йоган Генріх Песталоцці, Жан-Жак Руссо, Василь Сухомлинський, Костянтин Ушинський, Фрідріх Фребель та ін. Однак умови для реалізації цієї моделі з'явилися порівняно недавно. В їх основі – розпад останніх імперій, символом чого стала руйнація Берлінської стіни, загальне прагнення європейських народів жити в мирі і дружбі, взаємній повазі і співпраці. Об'єднавчий процес, що розгортається нині на теренах Європи, потребує формування сучасного суб'єкта європейської життєдіяльності – людини, здатної до співжиття у полікультурному суспільстві за принципами гуманізму, милосердя, справедливості і свободи. Реалізація цього неможлива

без учителя – одного із ключових суб'єктів позитивних змін. Власне учитель покликаний суспільством бути провідником демократичних ідей та високої моралі. Навчаючи дітей і молодь, формуючи їх світогляд і культуру, він здатен виховати у молодого покоління прагнення до взаєморозуміння, солідарності, толерантності та ефективної співпраці в умовах життя у спільному Європейському Домі. Педагогам (учителям, вихователям, соціальним педагогам, викладачам вищих навчальних закладів) посилено утверджувати в освітньому просторі Європи авторитет духовності, ідеали європейської спільноти.

«Конституція» змінює історичну місію сучасного вчителя. Адже майбутнє кожного народу, країни і співдружність народів значною мірою залежать від якісної підготовки майбутніх педагогів, які мають внести в середовище (і душу!) поколінь благородні ідеї і цінності. Бездуховність руйнує; духовність – окрилює, стверджує, надихає на творчість. Учитель має протиставити бездуховності систему цінностей, які звеличують людину, повертають її до дійсної культури, спонукають до співпраці. Нині європейські країни пропонують розмаїття моделей здійснення такої підготовки вчителя як за змістом, так і за формою. Об'єднавчі освітні процеси, що відбуваються в сучасній Європі, спонукають до пошуку спільних засад складної архітектури професійної підготовки педагогів. Педагогічна Конституція Європи передбачає визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи ХХІ ст. Документ також висвітлює основні параметри педагогічної освіти, як-то принципи її розвитку, зміст, умови, очікувані результати реалізації.

Провідними із сформульованих цінностей стали: людиноцентризм, толерантність, миролюбство, екологічна безпека, дотримання прав людини, солідарність. Підготовка педагогів за єдиною шкалою загальнолюдських цінностей і з урахуванням національних особливостей є тим головним

остовом, навколо якого мають здійснюватись модернізаційні та інноваційні процеси педагогічної освіти в сучасному європейському просторі. Європейський учитель покликаний знайти відповіді на виклики епохи й сприяти входженню учнівської і студентської аудиторії в лон прогресу наукового знання, високої культури, соціально-практичного досвіду поколінь, загальнолюдських соціокультурних цінностей, духу гуманізму і людинолюбства.

Нормативні основи професійної педагогічної підготовки закладені Рекомендаціями ЮНЕСКО-МОП про становище вчителів (1966) та Рекомендаціями ЮНЕСКО про статус викладацьких кадрів вищих навчальних закладів (1997), Лісабонськими домовленостями (1997) щодо визнання кваліфікацій у галузі вищої освіти, деклараціями Болонського процесу стосовно створення європейського простору у сфері вищої освіти, Міжнародною стандартною класифікацією освіти (МСКО-2011). Актуальність «Педагогічної Конституції Європи» полягає в доповненні переліку міжнародних домовленостей у сфері вищої освіти документом, який інтегрує положення про основи педагогічної підготовки європейського освітнього простору.

Декілька слів про Асоціацію ректорів педагогічних університетів Європи. Вона була створена восени 2011 року в м. Київ. До її складу ввійшли ректори 15 університетів із 10 країн, зокрема, з Республіки Білорусь, Польщі, Литви, Німеччини, Чехії, Російської Федерації, Молдови, Македонії. Згодом до нашого співтовариства приєдналися представники Вірменії. На часі входження в Асоціацію ректорів педагогічних університетів Великої Британії, Греції, Італії, Іспанії, Кіпру, Румунії, Угорщини, інших країн європейського простору. Ця міжнародна громадська організація має такі завдання: розвиток міжнародних зв'язків установ вищої педагогічної освіти Європи, підготовка пропозицій з удосконалення нормативно-правової бази у педагогічній сфері, організація науково-практичних заходів на міжнародному рівні, залучення

фінансових ресурсів державних органів та недержавних установ. Ректор В. П. Андрущенко є Президентом Асоціації.

Місце проведення Форуму обрано далеко не випадково. Франкфурт – це місто високої індустрії, науки і культури, місто Університету Йогана Гете. В університеті працюють 5 лауреатів Нобелівської премії, ведеться потужна наукова і високоякісна освітня діяльність. Свого часу тут сформувалась і здобула світове визнання знаменита Франкфуртська школа філософії. Саме тут живуть і працюють люди, які з високою повагою ставляться до України, переймаються її проблемами, намагаються зміцнити авторитет України в Європі і в світі. За їх участю у Франкфурті ми святкували двадцятирічний ювілей Незалежності України. Важливою підставою для вибору став високий авторитет Німеччини в європейському просторі. Пропозиція, висловлена у цій країні, не залишиться непоміченою...

Франкфуртський форум став заключним акордом глибокої за змістом і ґрунтовної за значенням педагогічної співпраці педагогів і вчених країн Європи. Сучасні основи конституційного процесу у педагогіці закладені Київським Форумом міністрів освіти країн європейського простору (жовтень 2011 р.), зокрема, доповіддю Міністра освіти і науки України Дмитра Табачника «Школа ХХІ століття. Київські ініціативи». Проект документа також народився в Києві. Він розроблявся за безпосередньої участі представників України (В. Андрущенко), Німеччини (Морітц Гюнцингер) та Литви (Альгірдас Гейджутіс). У жовтні минулого року текст Педагогічної Конституції отримав схвалення на засіданні Правління Асоціації (м. Прага, Чехія) і після скрупульозного доопрацювання був запропонований учасникам Франкфуртського форуму. Таким чином, сформувався своєрідний «*Педагогічний трикутник: Київ – Прага – Франкфурт*», який підготував і прийняв документ стратегічного педагогічного значення для народів Європи і не тільки. Педагогічну Конституцію Європи підписали

представники Білорусії, Вірменії, Македонії, Молдови, Німеччини, Польщі, Росії, Чехії, України, ряду інших країн Європи.

Ідею підготовки Нового вчителя на спільній ціннісній платформі підтримали й високо оцінили депутати Європейського Парламенту, працівники дипломатичних служб різних країн, науковці і, звичайно ж, педагоги. Цілком справедливо його треба розглядати як документ європейського стибу і значення, співрозмірний з Лісабонськими та Болонськими домовленостями. Обговорення документа проходило демократично, відкрито, толерантно, з повагою до різнопланових пропозицій і точок зору. Негативних оцінок не було. Високо оцінила і підтримала Проект д-р *Доріс Пак*, яка виступила на Форумі з програмною доповіддю. У такому ж ракурсі ідею розглядали ректори *Геннадій Бардовський* (Росія), *Удо Рауін* (Німеччина), *Рубен Мірзаханян* (Вірменія), *Василь Кремень*, *Анатолій Толстоухов*, *Віль Бакіров*, *Володимир Євтух* (Україна). Запропонований проект підтримав Надзвичайний і повноважний Посол України в Німеччині *Павло Клімкін*, колишній посол Німеччини в Україні *Дітмар Штодеманн*, інші учасники Форуму.

Ми маємо намір об'єднати зусилля асоціацій та спілок педагогічного профілю, що діють на теренах Європи, вийти з пропозицією до Європейського Парламенту щодо прийняття відповідної резолюції й поси-

лення уваги до педагогічної справи урядів і парламентів національних держав, проведення низки міжнародних конференцій, педагогічних читань у різних країнах Європи, зорієнтованих на людино- і культуротворчі цінності. Нами запропонована також цілісна система впровадження рішень Форуму в навчально-педагогічну практику. *Й першим кроком* стане створення міжнародних робочих колективів для формування додатків до Програм магістерської підготовки майбутніх педагогів. Їх головна мета – імплементувати в навчально-виховний процес країн європейського простору педагогічні конституційні цінності. *Другим кроком* – діяльність у напрямі підготовки підручників, своєрідних «Книг для читання» з історії, екології, суспільствознавства тощо. Книги будуть видаватись англійською й мовою країни, де вони створені. Спірні питання, що існують, будуть подані за методологією педагогічного дискурсу і толерантності, з повагою до народів і культур, їх традицій і національних особливостей. Нарешті, *третьім кроком* стане заснування на теренах однієї з країн європейського простору Європейського педагогічного університету. Його студенти зможуть пізнати один одного ще зі студентської лави. Пізнати і порозумітись, зав'язати дружні стосунки, пронести їх через життя. Випускники університету стануть головними модераторами ідеї єдності Європи, духовності її громадян, їх співдружності і співпраці.